

- <https://zmina.info/news/u-nimechchyni-vpershe-za-bagato-rokiv-pobilshalo-napadiv-na-budynky-bizhencziv/>
11. Сальвін М. В Італії судять «друга Кремля». Деталі справи від 24.10.2021 р. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-59027921>.
12. Italy tightens rules for asylum seeker rescue ships. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2022/12/29/italy-tightens-rules-for-asylum-seeker-rescue-ships>.
13. Українці в Угорщині. З якими проблемами стикаються біженці? URL: <https://zakordon.rayon.in.ua/topics/571974-ukraintsi-v-ugorshchini-z-yakimi-problemami-stikayutsya-bizhentsi>.
14. Організація «United For Ukraine» надає термінову підтримку, гуманітарну допомогу та необхідну інформацію. URL: <https://www.unitedforukraine.org/uk>.
15. Ядловська О. С. Особливості міграційної хвилі українців-евакуантів у 2022 р. через військову агресію російської федерації. *Науковий вісник ДДУВС*. 2022. Спеціальний випуск № 2. С. 188-203.

УДК 341.4

DOI: 10.31733/17-03-2023-172-174

Кирило СТЕПАНЕНКО

доцент кафедри

загальноправових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Стабільність та ефективність міжнародних відносин та міжнародного права як інструменту їх впорядкування суттєво залежить від неухильного дотримання суб'єктами міжнародного права взятих на себе зобов'язань. Міжнародна правова система передбачає, що суб'єкти несуть відповідальність, якщо їх поведінка порушує норми міжнародного права. Дотримання норм міжнародного права забезпечується не тільки договірною основою міжнародних відносин, а й можливістю використання інструментів примусу. Принцип відповідальності «має прояв з ще більшими підставами в міжнародному співтоваристві, де в силу свого суверенітету, держава самостійно приймає рішення, стикаючись при цьому з такою ж свободою прийняття рішень іншими державами».

Притягнення до відповідальності фізичних осіб в міжнародному праві витікає із володіння індивідом міжнародними правами та наявності у нього міжнародної правосуб'єктності. Такий стан визначається багатьма універсальними і регіональними міжнародно-правовими актами, такими як, наприклад, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права і факультативний протокол до нього 1966 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Римський Статут Міжнародного кримінального суду, Статути Міжнародних військових трибуналів в Нюрнберзі та Токіо та Міжнародних трибуналів (по Югославії 1993 р. та Руанді 1994 р.), створених рішеннями Ради Безпеки ООН для судового переслідування осіб, відповідальних за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права.

Відповідно до усталеної практики міжнародних відносин, про прями обов'язки індивідів перед міжнародним правом, а відповідно й про міжнародну правосуб'єктність, говорять у випадках їхньої кримінальної відповідальності за скоєні ними злочини проти миру та безпеки людства. Наприклад, Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього 1948 р. у ст. VI передбачає, що «особи, обвинувачувані у вчиненні геноциду або інших, перелічених у статті III діянь, повинні бути засуджені компетентним судом тієї держави, на території якої було скоєне це діяння, або таким міжнародним карним судом, що може мати юрисдикцію щодо Сторін цієї Конвенції, що визнали юрисдикцію такого суду» [1]. В наведеній Конвенції йдеться про те, що обов'язок у покаранні осіб, обвинувачуваних у вчиненні геноциду, покладено на держави як суб'єкти міжнародного права, що беруть в ній участь. І лише в тому випадку, якщо держави створять міжнародний кримінальний суд і визнають його юрисдикцію, вони можуть передати злочинців на його розгляд, для того, щоб відновити дію міжнародного права, захистити принципи

міжнародного існування та реалізувати превентивну функцію.

Як свідчить історія міжнародних відносин, держави в окремих випадках шляхом укладання міжнародних договорів (Статутів) для покарання військових злочинців за вчинення міжнародних злочинів проти миру і людяності створювали міжнародні кримінальні суди, наприклад, Нюрнберзький і Токійський військові трибунали 1946 р. Є приклади створення Міжнародних трибуналів відповідно до рішень Ради Безпеки ООН. У 1993 р. був створений Міжнародний трибунал для судового переслідування осіб, винних у вчиненні злочинів на території колишньої Югославії з 1991 р., а у 1994 р. – Міжнародний трибунал для судового переслідування осіб, відповідальних за геноцид та інші серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, скоєні на території Руанди та сусідніх держав. Незважаючи на те, що осуду підлягала загалом злочинна діяльність фашистських та (або) військових режимів, органів держав та їхніх керівників, ці злочини вчинялися конкретними фізичними особами.

У статутах міжнародних трибуналів та Статуті Міжнародного кримінального суду йдеться про безпосередню кримінальну відповідальність індивіда за міжнародним правом за найтяжчі міжнародні злочини – злочини проти миру та безпеки людства. Тобто у певних випадках міжнародне право передбачає кримінальну відповідальність індивіда безпосередньо на основі міжнародних норм. Як зауважує В. Мицик, суб'єктами цих конвенційних правовідносин є держави – учасниці Конвенції, але не обвинувачувані у вчиненні геноциду особи [2, с. 34], тобто вчений розділяє одну з позицій, що існує у наукових колах, відповідно до якої фізичні особи у сфері такого соціального явища, як сучасне міжнародне право, не можуть самостійно, без участі держав, володіти міжнародною правосуб'єктністю. Однак відповідно до принципу індивідуальної відповідальності, можна припустити, що у випадку кримінальної відповідальності фізичних осіб за скоєння серйозних порушень міжнародного гуманітарного права останні володіють міжнародною правосуб'єктністю у межах кримінального звинувачення з боку міжнародних або гібридних судів із визнаною міжнародними угодами юрисдикцією.

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну питання притягнення до відповідальності фізичних осіб актуалізуються та набувають практичних форм. Так, з 24 лютого 2022 року зареєстровано понад 68 000 воєнних злочинів. Задokumentовано 952 факти застосування заборонених засобів ведення війни. Серед них – касетні боеприпаси, міни, хімічні та запалювальні боеприпаси. Всі ці злочини призвели до загибелі 9 655 осіб, в тому числі 461 дитини. Поранення отримали 12 829 осіб, з яких 926 – діти. Загалом за злочини країни-агресора отримали повідомлення про підозру 915 осіб. 276 особам повідомлено про підозру за воєнні злочини РФ [3].

Україна разом із міжнародними організаціями та партнерами робить усе можливе для притягнення винних у воєнних та інших міжнародних злочинах до відповідальності як в національних судах, так і на міжнародному рівні. Найбільш наглядно це відбувається через співпрацю з Міжнародним кримінальним судом, однак через обмеження існуючих правових механізмів, за скоєння злочину агресії поки що не можуть постати перед судами вищі посадові особи РФ – президент, голова уряду та міністр закордонних справ держави-агресора. Україна виступила з ініціативою створення спеціального міжнародного трибуналу, наразі тривають перемовини щодо його юридичної конструкції. Діє Core Group для напрацювання механізмів створення міжнародного трибуналу. Вона налічує понад 20 країн, зокрема до неї входять основні партнери України [3].

Отже, кодифікація норм міжнародно-правової відповідальності відображає багатогранність та комплексність міжнародного співтовариства. В основу міжнародних угод, які регулюють питання міжнародної відповідальності фізичних осіб, покладено загальні принципи міжнародного права, звичаєві норми, доктрину, а також практику міжнародних судових установ. Результати кодифікації міжнародної відповідальності фізичних осіб є ще одним досягненням на шляху до загальної систематизації існуючих норм міжнародного права. Як показує практика міжнародних відносин, фізична особа підлягає міжнародній відповідальності переважно за скоєння кримінального правопорушення, тобто у певних випадках міжнародне право передбачає кримінальну відповідальність індивіда безпосередньо на основі міжнародних норм. В цьому випадку держави особисто на основі договорів або за допомогою органів міжнародних організацій, яким вони делегували таку компетенцію, створюють такі міжнародні трибунали, де злочинці володіють міжнародною правосуб'єктністю у межах кримінального звинувачення з боку міжнародних або гібридних судів із визнаною міжнародними угодами юрисдикцією.

1. Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього 1948 р. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/genocide.shtml

2. Мищик В. В. Питання про міжнародну правосуб'єктність фізичної особи. Альманах міжнародного права. 2010. Вип. 2. С. 25-36.

3. Прес-конференція Андрія Костіна про роботу прокуратури за рік повномасштабної агресії РФ. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/preskonferenciya-andriya-kostina-pro-roboti-prokuraturi-za-rik-povnomasstabnoyi-agresiyi-rf>.

УДК 341.4

DOI: 10.31733/17-03-2023-174-175

Анастасія СУХОДОЛЬСЬКА

старший викладач кафедри
теорії та історії держави і права
Національного авіаційного університету,
кандидат юридичних наук

Соломія КОСТИЦЬКА

студентка Інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ПИТАННЯ ПЕРЕМІЩЕННЯ КАПІТАЛУ У КОНТЕКСТІ ЧОТИРЬОХ ЕКОНОМІЧНИХ СВОБОД ЄС

Намагання ключових європейських держав відновити економічний потенціал і високі позиції у світі через активізацію фінансово-економічного життя та творчого потенціалу людини обумовило створення ЄС на основі чотирьох економічних свобод (свобода переміщення людей, товарів і послуг, робочої сили і капіталу). Частково ці ідеї були реалізовані в Європейському об'єднанні вугілля і сталі, створеному Німеччиною, Бельгією, Францією, Італією, Люксембургом та Нідерландами 18 квітня 1951 р. шляхом підписання відповідного Договору на основі плану міністра закордонних справ Франції Р. Шумана.

Договір про утворення Європейського об'єднання вугілля і сталі уже в статті 1 закріпив правове підґрунтя для формування внутрішнього ринку, заснованого на спільних цілях, свободах та інститутах: сторони оголосили про формування економічного співтовариства для ширшого та глибшого об'єднання народів, а норми статті 4 Угоди визначили дії, що обмежували економічну свободу, несумісними із спільним ринком і такими, що підлягали відміні й забороні у рамках Спільноти. Маються на увазі імпорتنі й експортні мита та збори, дискримінаційні заходи по відношенню до виробників, покупців та споживачів або субсидії що надаються державами, чи обмежувальна практика, що веде до розподілу або експлуатації ринків [1].

Наступним кроком на цьому шляху стало запровадження у практику європейського життя Договору про заснування Європейської економічної спільноти [1], а також Договорі про заснування Європейської спільноти з атомної енергії, які були підписані 25 березня 1957 р. і відомі як Римські договори.

Згідно зі статтею 2 Договору про заснування Європейської економічної спільноти передбачалося створення спільного ринку та прогресуючого зближення економічної політики держав-членів, що здійснювалося поетапно у рамках 12-річного перехідного періоду, який, у свою чергу, поділявся на три етапи, по чотири роки кожен.

Оскільки Договір про заснування Європейської Спільноти передбачав усунення будь-яких перешкод для вільного руху осіб, послуг та капіталів, вільний рух капіталу як науково-теоретична ідея та складова економічної свободи став обов'язковою умовою формування й розвитку внутрішнього ринку ЄС: згідно зі статтею 67 Договору держави-члени зобов'язувалися знімати у відносинах одна з одною всі обмеження на рух капіталів, що належать особам-резидентам держав-членів, а також будь-яку дискримінацію за національною ознакою, перебуванням сторін або місцем вкладання капіталу.